

Πόλεμος πάντων μὲν πατήρ ἐστί, πάντων
δὲ βασιλεύς, καὶ τοὺς μὲν Θεοὺς ἐδίδασκε
τοὺς δὲ ἀνθρώπους, τοὺς μὲν δούλους
ἐποίησε, τοὺς δὲ ἐλευθέρους ἀπόσπ. 4.

Ο ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ ΚΑΙ Ο ΛΟΓΟΣ

Ἡράκλειτος, ὁ υἱὸς τοῦ Βλύσονος. ἐξ εὐγενοῦς
καὶ ἀρχαίας οἰκογενείας καταγόμενος ἐγεννήθη ἐν
Ἐφέσῳ, ἤκμασε περὶ τὴν 69 Ὀλυμπιάδα καὶ ἀπέ-
θανε περὶ τὸ 475-470 ἐν ἡλικίᾳ 60 ἐτῶν (1).

Διεκρίνετο δὲ διὰ τὸ σκαιὸν καὶ ὑπερήφανον
τοῦ χαρακτήρος καὶ διὰ τὸ ἀσαφὲς ἀλλὰ βαθύνουν
τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ· δι' ὃ καὶ ἐπιστύφω·ν καὶ
σκοτεινὸς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐπωνομάσθη (2). Διο-
γένης ὁ Λαέρτιος διηγεῖται ὅτι ὁ Σωκράτης ἀνα-
γνοὺς ποτὲ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ εἶπε τὰ ἐξῆς
χαρακτηριστικὰ τοῦ δυσνοήτου καὶ τῆς ἀσαφείας
αὐτῶν «ἅ μὲν συνῆκα γενναῖα, οἶμαι δέ, καὶ ἅ μὴ
συνῆκα. Πλὴν Δηλίου γε δεῖται κολυμβητοῦ» (3).

Ὁ Ἡράκλειτος ἐνηθρύνετο διὰ τὸ αὐτομαθὲς
καὶ αὐτοδίδακτον αὐτοῦ, φρονῶν δὲ ὅτι «πολυμαθίη
νόον οὐ διδάσκει». διότι αὕτη θὰ ἐδίδασκε τότε καὶ
τὸν Ἡσίοδον καὶ τὸν Πυθαγόραν καὶ τὸν Ξενοφάνη
καὶ τὸν Ἐκκαταῖον (4) περιεφρόνει τὰ φιλοσοφή-
ματα τῶν προκατόχων αὐτοῦ καὶ ἰδίαν ὁδὸν εἰς τὸ
φιλοσοφεῖν ἀκολουθήσας, «διζησάμενος ἑαυτῷ» ὡς
ὁ ἴδιος λέγει, ἀνεκάλυψε τὸν νόμον τῆς τῶν πάντων
ροῆς καὶ ἀλλοιώσεως τὸν διέποντα τὸ σύμπαν, ὃν
πρὸς τοῖς ἄλλοις ὠνόμασε **Λόγον** (5).

(1) Διογ. Λαέρ. Η. Θ. (2) Κλήμ. Ἀλέξ. κωφ. II 442. Mullach ἀπόσπ. 5
(3) Διογ. Λαέρ. II 22. (4) Διογ. Λαέρ. IX. Mullach ἀπόσπ. 14 Κλήμ. Ἀλέξ. 1809
(5) Κλήμης Ἀλέξ. 169, 173 Mullach ἀπόσπ. 26.

Ἡ λέξις **λόγος**, ὡς ὄρος φιλοσοφικός, ἀπὸ τοῦ Ἡρακλείτου τὸ πρῶτον εἰς τὴν φιλοσοφίαν εἰσαχθεὶς κατέστη σὺν τῷ χρόνῳ κοινότατος καὶ βαθμηδὸν κατ' ἔννοιαν εὐρυνόμενος ἔλαβε τὴν τελειοτάτην ἀνάπτυξιν αὐτοῦ ἐν τῷ φιλοσοφικῷ συστήματι τοῦ Ἰουδαίου Ἀλεξανδρινοῦ φιλοσόφου Φίλωνος καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ. Ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελίου ἔχει πολλὰ τὰ κοινὰ κατὰ τε τὴν οὐσίαν καὶ τὰς ιδιότητας μετὰ τοῦ λόγου τῆς φιλοσοφίας καὶ ἰδίᾳ τοῦ Φίλωνος. Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν ἐρευνητῶν τῆς εὐαγγελικῆς καὶ Φιλωνικῆς λογολογίας ἡ μόνη διαφορὰ ἢ μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν περὶ λόγου διδασκαλιῶν ὑπάρχουσα εἶνε ὅτι ὁ Εὐαγγελικὸς λόγος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Φιλωνικὸν ἐμφανίζεται ἐν ὠρισμένῳ χρόνῳ ὠρισμένον πρόσωπον, **λόγος σεσαρκωμένος**.

Δὲν πρόκειται νὰ ἐξετάσωμεν ἐν τῷ παρόντι πονήματι κατὰ πόσον ἔχεται ἀληθείας ἢ ἀξίωσις αὕτη τῶν σοφῶν, ἀλλὰ θέλομεν νὰ προσδιορίσωμεν ἐν αὐτῷ τὴν σημασίαν τοῦ λόγου ἐν τῷ φιλοσοφικῷ τοῦ Ἡρακλείτου συστήματι, ὃν παραβάλλοντες περαιτέρω πρὸς τὴν περὶ λόγου Εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν νὰ καθορίσωμεν τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ τῶν δύο λόγων διαφοράν.

Ὁ Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς ἐνόμιζε τὸν Ἡράκλειτον μετὰ τοῦ Σωκράτους καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων ἐν Ἑλλησι Χριστιανούς, ὡς μετὰ λόγου βιώσαντας, κἂν ἄθεοι ἐνομίσθησαν (1).

1) Ἰουστίνος Ἀπολογία Α' Κεφ. 46.

ΤΟ ΠΥΡ ΚΑΙ Ο ΛΟΓΟΣ

Ὁ Ἡράκλειτος ἀρχὴν τῶν ὄντων καὶ οὐσίαν ὑπέλαβε τὸ πῦρ. Ἀλλ' ἐν τῷ κόσμῳ δὲν ὑπάρχει μόνον ἄλογος καὶ νεκρὰ ὕλη. πανταχοῦ παρατηρεῖ τις διηνεκῆ τῶν ὄντων μεταβολήν, γένεσιν καὶ φθορὰν ἀκατάπαυστον, ἁρμονίαν θαυμασίαν καὶ τάξιν ἀπαρέγκλιτον, ζωὴν τέλος καὶ λογικότητα. Ἀναμφιβόλως τὸ πῦρ ὡς στοιχεῖον ἀπλοῦν δὲν δύναται νὰ ἐξηγήσῃ τὰ φαινόμενα ταῦτα· πάντως μὲν τοῦτο δύναται ὡς τοιοῦτον νὰ παράσχῃ ἡμῖν ἔννοιαν τῆς ὑλικῆς τοῦ παντὸς συστάσεως, ἀλλ' οὐδέποτε θὰ καταστήσῃ καταληπτὴν τὴν ἀπειρίαν τῶν εἰδῶν, τὴν ποικιλίαν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ λογικῶν ἐκφάνσεων διὰ μόνης τῆς ὑλικῆς αὐτοῦ οὐσίας. Πρὸς ἐξήγησιν λοιπὸν τῆς λογικῆς τοῦ παντὸς συστάσεως, ὁ Ἡράκλειτος ἀπέδωκε εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ τεθεῖσαν ἀρχὴν τοῦ παντὸς τοιαύτας ιδιότητας, αἵτινες ἰδιάζουσιν εἰς ὕλην ἅμα καὶ εἰς πνεῦμα, ὑπολαβὼν τὸ πῦρ οὐ μόνον ὡς τὴν οὐσίαν τῶν ὄντων, ἀλλὰ καὶ ὡς τὸ αἷτιον τῆς παραγωγῆς τούτων, ὡς τὴν οὐσίαν ἐξ ἧς τὰ πάντα, εἰς ἣν τὰ πάντα κκὶ δι' ἧς τὰ πάντα (ὄργανον) (1). ἐν ἄλλαις λέξεσι, τὸ πῦρ ἐμφανίζεται παρ' Ἡρακλείτῳ ὡς δημιουργούμενον ἅμα καὶ δημιουργοῦν, ὡς μεταβαλλόμενον ἅμα καὶ μεταβάλλον, ὡς τὸ πλατωνικὸν μὴ ὄν, ἢ ὅπερ ταυτόν, ὡς ἡ ὕλη ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ θερμοῦ, τῆς ξηρᾶς ἀναθυμιάσεως, (2) ἐξ ἧς καὶ εἰς ἣν τὰ

(1) Ἰππασος καὶ Ἡράκλειτος—ἐν καὶ οὗτοι καὶ κινούμενον καὶ πεπερασμένον ἀλλὰ πῦρ ἐποίησαν τὴν ἀρχὴν καὶ ἐκ τοῦ πυρὸς ποιοῦσι τὰ ὄντα πυκνώσει καὶ μανώσει καὶ διαλύουσι πάλιν εἰς τὸ πῦρ, ὡς ταύτης μιᾶς οὐσίας τῆς ὑποκειμένης φύσεως. Πυρὸς γὰρ ἀμοιβὴν εἶναι φησὶν ὁ Ἡράκλειτος Σιμπλ. 28, 82, [2] Διογ. Λαέρ.

πάντα, καὶ ὡς τὸ ὄν ἢ τὸ εἶδος, οὐ ἔνεκα ἢ πυρώδης οὐσία περικλείει ἐν ἑαυτῇ κίνησιν ἀδιάλειπτον, ζωὴν αἰωνίαν καὶ λόγον. Ὡς τοιοῦτον δὲ τὸ πῦρ λίαν ἐκφραστικῶς χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείτου ἀποκαλούμενον «ἀείζων πῦρ». (1)

Τὸ ἀείζων λοιπὸν τοῦτο πῦρ, αἰδίως κινούμενον καὶ ἀπαύστως μεταβαλλόμενον, λαμβάνει ποικίλας μορφὰς μεταβαίνον ἀπὸ εἶδους εἰς εἶδος καὶ ἀπὸ στοιχείου εἰς στοιχεῖον, ἐμφανιζόμενον ὡς γῆ, ὕδωρ, ἀήρ, πῦρ, καὶ τανάπαλιν. (2) Ἄλλ' ἐν τῇ διηγεκεί ταύτη τῶν πάντων ροῇ καὶ ἀλλοιώσει τοῦ πυρός, ἐν τι μένει αἰώνίως πάγιον καὶ ἀμετάβλητον, παράγει καὶ συγκρατεῖ τὸ πᾶν ἐν θαυμασίᾳ ἁρμονίᾳ, οὐχὶ ὡς τις οὐσία ἔξω τοῦ πυρός, ἀλλ' ὡς τις ἐν αὐτῷ δύναμις. Τὴν τῷ πυρὶ συμφυᾶ ταύτην δύναμιν ὁ φιλόσοφος ὀνομάζει **λόγον**. Περὶ τῆς διφυοῦς ταύτης ιδιότητος τοῦ πυρός, ὡς ὕλης καὶ πνεύματος ἅμα, παρ' Ἡρακλείτῳ μαρτυρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης, δι' ὧν λέγει; «Οἱ δὲ (οἱ Ἡρακλείτιοι) τὰ μὲν ἀλλαγιένεσθαι φησὶ καὶ ρεῖν, εἶναι δὲ παγίως οὐδέν, ἐν δὲ τι μόνον ὑπομένειν, ἐξ οὗ πάντα ταῦτα μετασχηματίζεσθαι πέφυκε». (3) Τὸ ἐν τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὑπομένει καὶ δι' οὗ τὰ πάντα ἀλλοιοῦνται, εἶνε ἢ ἐν τῷ πυρὶ δύναμις, ὁ **λόγος**. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ λόγος κέντηται σπουδαιοτάτην σημασίαν ἐν τε τῷ κόσμῳ καθόλου καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἰδία.

Ο ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ

«Πάντα ρεῖ». ἰδοὺ τὸ μυστήριον τῆς τῶν πάντων

[1] Κλήμης Ἄλεξ. Στρώμ. VI Mullach ἀπόσ. 27. (2) Ψυχῆσι θάνατος ὕδωρ γενέσθαι ὕδατι δὲ θάνατος γῆν γενέσθαι. Κλήμ. Ἄλεξ Στρώμ. VI IV παρβλ. ἀπόσπ.59. (3) Ἄρισ. περὶ οὐρανοῦ VII.

γενέσεως καθ' Ἡράκλειτον. (1) Ὁ οὐρανός, ἡ γῆ, ἡ θάλασσα, ὁ ἀήρ, ὅλη ἢ ἐν αὐτοῖς παρατηρουμένη ἔμψυχος καὶ ἄψυχος ποικιλία τῶν εἰδῶν ρέουσιν, ἀδιακόπως μεταβαλλόμενα ὑπὸ τοῦ τρεπομένου ἀειζώου πυρός. Ὡς δὲ «δὶς εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἔμβαιῃς» (2) οὕτω καὶ τὸ πᾶν οὐδέποτε εὐρίσκεται ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει, ἀδιαλείπτως μεταβαλλόμενον ὥστε καθὼς λέγει ὁ Πλάτων «ἔστι μὲν οὐδέποτ' οὐδὲν, αἰεὶ δὲ γίνεται». (3) Τὸ πῦρ κινούμενον ἀκολουθεῖ ἐν τῇ κινήσει αὐτοῦ δύο συγχρόνους καὶ ἀντιθέτους ἅμα ὁδοὺς, καλουμένας ἄνω καὶ κάτω. Κατὰ τὴν πρὸς τὰ κάτω καὶ ἄνω πορείαν, τὰ ἀντίθετα στοιχεῖα καὶ τὰ διάφορα κατὰ τὴν πυκνότητα ρεύματα τοῦ πυρός συναντῶνται. Ἐκ τῆς ἐναντιοδρομίας δὲ ταύτης, συμβαίνει σύγκρουσις, πάλη, πόλεμος, (4) καθ' ὃν αἱ ἀντίθετοι ροαὶ συμφωνοῦσι καὶ ἐκ τῆς ἐπερχομένης οὕτω ἰσορροπίας καὶ ἁρμονίας παράγονται οὐ μόνον τὰ λοιπὰ στοιχεῖα ἀλλὰ καὶ τὰ καθ' ἕκαστα ὄντα. (5) Ἡ γένεσις λοιπὸν οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ μετάβασις τοῦ πυρός ἐξ ἑαυτοῦ εἰς ἕτερον στοιχεῖον καὶ καθεξῆς. Ὡστε ὅ,τι δὲ ἐν εἶδος εἶνε ζωὴ, διὰ τὸ ἐξ οὗ μετεβλήθη εἶνε θάνατος. Θάνατος τοῦ πυρός εἶναι μεταβολὴ αὐτοῦ εἰς ἀέρα, θάνατος τοῦ ἀέρος εἶνε ἢ μεταβολὴ αὐτοῦ εἰς ὕδωρ, θάνατος τοῦ ὕδατος ἢ μεταβολὴ αὐτοῦ εἰς γῆν καὶ τ' ἀνάπαλιν μέχρις οὗ γείνη ἢ ἐκπύρωσις, ἐπιστροφή εἰς τὸ ἀείζωον πῦρ (6)

1] Mullach ἀποσπ. 2] Πλάτ. Θεαιτ. 160 3] αὐτόθι περ Ο. λ. Κρατ 401 θ. 4] Μυλ ἀποσπ. 37 Πατήρ πάντων πόλεμος. 5] Τὸ διαφερόμενον αἰεὶ ὁμολογεῖ Μυλ ἀποσπ. 37. (6) Πυρός θάνατος ἀέρι γένεσις, ἀέρος θάνατος ὕδατι γένεσις, καὶ ὕδατος θάνατος γαίῃ γένεσις καὶ τ' ἀνάπαλιν γαίης θάνατος ὕδατι γένεσις, ὕδατος θάνατος ἀέρι γένεσις καὶ ἀέρος θάνατος πυρὶ γένεσις Κλήμης Ἀλ. Στρώμ. VI 229 ἰδὲ Mull. ἀποσπ. 59

Ἐκ τῶν ὁδῶν τούτων ἡ μὲν **κάτω** ὁδὸς εἶνε ἡ δημιουργοῦσα, ἡ παράγουσα· ἡ δὲ **ἄνω** ἡ ἐπὶ τὴν ἐκπύρωσιν ἄγουσα· καὶ ἡ μὲν **κάτω** ὁδὸς, ἡ ἐπὶ τὴν γένεσιν καὶ δημιουργίαν ὀνομάζεται **πόλεμος** καὶ **ἔρις**, διότι τὸ πρωτόγονον πῦρ δι' ἀγῶνος μεταβάλλεται εἰς τὰ ἄλλα στοιχεῖα. ἡ δὲ **ἄνω**, ἡ ἐπὶ τὴν ἐκπύρωσιν ἄγουσα, ὡς τείνουσα τὰ ἀποκαταστήσει τὴν ἐν τῷ πρωτογόνῳ πυρὶ ἰσορροπίαν καὶ ἐπομένως τὴν ἁρμονίαν τοῦ παντός, καλεῖται **εἰρήνη**, καὶ **ὁμολογία** (1). Προσέτι, ἡ μὲν **κάτω** ὀνομάζεται **Χρησμονή** καὶ **ἔνδεια** τ. ε. ἐξάντλησις τῆς ἀρχικῆς τῶν ὄντων οὐσίας, τοῦ πυρός, διὰ τῆς δημιουργίας, ἡ δὲ **ἄνω**, **κόρος** καὶ **πλούτος** τ. ε. χορτασμός, ἀφθονία (2) πληρουμένου τοῦ σχηματιζομένου κενοῦ διὰ τῆς ἐπαναγωγῆς τῶν στοιχείων εἰς τὸ αἰείζωνον πῦρ. Πρὸς τούτοις αἱ ὁδοὶ αὗται λέγονται ἡ μὲν **κάτω** σθέσις, ὡς ἀποθνήσκοντος τοῦ πυρός, ἀμειβομένου εἰς τὰ ἄλλα στοιχεῖα· ἡ δὲ **ἄνω** ἄψις, ὡς ἀναγεννωμένου αὐτοῦ διὰ τῆς ἐναντιοτροπῆς (3) Ἄλλ' ἡ **ἄνω** καὶ **κάτω** ὁδὸς, ἡ χρησμονή καὶ ὁ κόρος, ἡ σθέσις καὶ ἡ ἄψις, αἱ ἀντίθεται τέλος τοῦ πυρός κινήσεις δὲν ἔχουσιν οὐδεμίαν πρὸς ἀλλήλας διαφορὰν. «Ὁδὸς», λέγει ὁ Ἡράκλειτος, «ἄνω κάτω μίη».(4) Οὐδὲ ὑφίστανται αὗται πραγματικῶς ἀλλ' ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου ἀπλῶς ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ ὅπως παραστήσῃ οὗτος καὶ καταστήσῃ ἀντιληπτὴν τὴν διὰ τῆς κινήσεως δημιουργικὴν τοῦ πυρός δύναμιν (5).

(1) Δ. Λ. IX 7. [2] ἀπόσπ. 51. (3) Mullach ἀπόσπ. 27 Ἄριστ. Φυσ. Γ. 5 205 α 3 Μετὰ τὰ φυσικὰ Α 10. Περὶ Οὐρανοῦ Α 10 279 β 16 Ἰππολ. κατὰ πασῶν τῶν αἰρέσεων Α 10. (4) Ἰππόλυτος περὶ διαίτης 24. Mullach ἀπόσπ 92. (5) Ὁ Θεὸς ἡμέρη εὐφρόνη, χαιμών, θέρος, πόλεμος, εἰρήνη, κόρος, λιμός (ἀπόσπ 36) Γενέσθαι καὶ ἀπολέσθαι ταυτό, ἑυμμιγῆναι καὶ διακριθῆναι ταυτό. Ἐκαστον πρὸς πάντα καὶ πάντα πρὸς ἕκαστον ταυτό, περὶ διαίτ. Α. 4-5. Ταυτό τ' ἐνὶ ζῶν καὶ τεθνηκόσ, τὸ ἐγενηγορὸς καὶ τὸ καθεσθον καὶ νέον καὶ γηραιόν. Τάδε γὰρ μεταπεσόντα ἐκεῖνα ἐστὶ κἀκεῖνα πόλιν μεταπεσόντα τάδε. Πλουτ. παρὰμ. πρὸς Ἀπολλ.

Ὁ κόσμος καθ' Ἡράκλειτον εἶνε ἀίδιος, «ἦν ἐστὶ καὶ ἔσται πῦρ αἰζῶν σθεννύμενον μέτρα καὶ ἀπτόμενον μέτρα εἰς πῦρ»(1) Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι ἡ σβέσις καὶ ἄψις τοῦ πυρός γίνεται κατὰ μέτρα καὶ ἀναλογίαν. Διότι ἄλλως ἐκ τῆς δυσαναλογίας ἐν τῇ σβέσει καὶ ἄψει τοῦ πυρός, ἐν τῇ δημιουργίᾳ καὶ τῇ ἐκπυρώσει, θὰ εἴχομεν ἢ τελείαν ἐκπύρωσιν τ. ε. ἐπάνοδον τῶν διαρόρων στοιχείων εἰς τὸ πρωτόγονον πῦρ καὶ ἐπομένως καταστροφὴν τοῦ κόσμου ἢ τελείαν ἀπόσβειν τ. ἔ. ἀλλοίωσιν τοῦ πυρός εἰς τὰ ἄλλα στοιχεῖα ὁπότε θὰ ἐπήρχετο νέκρωσις. Πρὸς διατήρησιν λοιπὸν τῆς ἰσορροπίας καὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ δεσποζούσης τάξεως, ἀνάγκη ὅσον πῦρ καταναλίσκεται διὰ τῆς χρησιμοῦσιν εἰς δημιουργίαν, τοσοῦτον καὶ νῶν ἐπανέρχεται εἰς τὸ πρωτόγονον πῦρ πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ σχηματισθέντος κενοῦ. Ἡ ἀναλογία αὕτη ἢ αἰωνίως σταθερὰ καὶ ἀμετάβλητος, ἢ τὸν κόσμον συνέχουσα καὶ συγκρατοῦσα ἐν ἰσορροπία, ἢ τὸ πᾶν τέλος δημιουργοῦσα καὶ διακοσμοῦσα αὐτὸ εἶνε ὁ Λόγος τοῦ Ἡράκλειτου.

Ὁ Λόγος οὗτος ἀναλυόμενος παρουσιάζεται τὸ μὲν ὡς ἀναγκαιότης, τὸ δὲ ὡς νοῦς. Καὶ ἀναγκαιότης μὲν εἶνε ὁ Λόγος διὰ τὸ ἀπαράδατον καὶ ἀπαράτρεπτον τῆς ἐνεργείας οὐχὶ τῇ ἐπιδράσει ἐξωτερικῆς τινὸς αἰτίας ἰσχυροτέρας καὶ ὑπὲρ αὐτὴν κειμένης, ἀλλ' ἐγγενοῦς τῷ πυρὶ δυνάμεως. Νοῦς δὲ, διότι ἐν τῇ ἀναγκαίᾳ ταύτῃ ἐνεργείᾳ ἀποκαλύπτεται σοφία, σκοπιμότης. Καὶ ὡς ἀναγκαιότης μὲν ὁ Λόγος οὐδέποτε, ὡς εἴπομεν παρεκτρέπεται τῆς αἰωνίως διακεχαραγμένης ὁδοῦ,

(1) Κλήμ 'Αλεξ Στq IV ἀποσπ 27.

αἰωνίως ὁ ἥλιος θὰ ἀκολουθῆ τὸν δρόμον αὐτοῦ (1). αἰωνίως θὰ ὑπάρχη νύξ καὶ ἡμέρα θέρος καὶ χειμῶν (2) καὶ ἐνῶ ὁ Λόγος τὰ πάντα προσδιορίζει, ἐξ ἑαυτοῦ ἐκείνος δρίζεται οὐχὶ ἐλευθέρως ἀλλ' ἀναγκάίως. Ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὁ Λόγος θεωρούμενος ταυτίζεται μετὰ τῶν νόμων τῆς φύσεως καὶ καλεῖται δὲ μὲν **Εἰμαρμένη** καὶ **Ἀνάγκη**, ὅτε δὲ **νόμος** καὶ **Δίκη** (3) Ὡς νοῦς δὲ ἐμφανίζεται ὁ Λόγος, διότι οὐδέποτε καὶ ἂν στρέψωμεν τὸ βλέμμα ἀνακαλύπτομεν σοφὴν τοῦ παντὸς διακόσμησιν καὶ ἐν τῷ ὄλῳ καὶ ἐν τοῖς μέρεσιν αὐτοῦ, ἔλλογον τάξιν καὶ ἁρμονίαν. Ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὁ Λόγος, ὡς ὑπέρτατος καὶ πανσόφος οἰκονόμος καὶ κυβερνήτης τοῦ παντὸς ὀνομάζεται **Ζεῦς** (4) Ἄλογος θεῖος, Κοινὸς ἢ ξυνὸς (5), **Γνώμη** καὶ ἁρμονία (8) Καὶ φαίνεται μὲν ποῦ ἐκδηλουμένη ἀταξία τις καὶ ἔλλειψις σκοπιμότητος ἢ καὶ πράγματα τινὰ δὲν φαίνονται ἀγαθὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀλλὰ τοῦναντίον κακά, τοῦτο ὅμως ἀποδοτέον εἰς τὸ πλημμελὲς τῆς ἀντιλήψεως ἡμῶν καὶ οὐχὶ εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων. «τὰ μὲν ἄνθρωποι διέθεσαν οὐδέποτε κατὰ ταῦτα ἔχει οὔτε ὀρθῶς οὔτε μὴ ὀρθῶς Ὅμοσα δὲ θεοὶ διέθεσαν ἀεὶ ὀρθῶς ἔχει καὶ τὰ ὀρθὰ καὶ τὰ μὴ ὀρθὰ, τοσοῦτον διαφέρει». (9) Τὰ φαινόμενα ἡμῖν κακὰ ἐγκρύπτουσιν ἐν τῷ βάθει αὐτῶν σκοπὸν ἀφανῆ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. « Πόλεμοι καὶ

(1) ἀποσπ. 34 Πλούταρχ. de exilio Κερ. II. X. 323. Ἡλιος οὐχ' ὑπερβήσεται τὰ μέτρα, εἰ δὲ μὴ, Ἐριννύες μὲν Δίκης ἐπίκουροι ἐξευρήσουσι. (2) ἀποσπ. 36. (3) Ὁ Ἡράκλειτος οὐσίαν Εἰμαρμένης ἀπεφαίνετο λόγον, τὸν διὰ τῆς οὐσίας τοῦ παντὸς διήκοντα. Γράφει οὖν. ἔστι γὰρ Εἰμαρμένη πάντως Mullach ἀποσπ. (4) Δίκης ὄνομα οὐκ ἂν ἤδεισαν εἰ μὴ ταῦτα ἦν Κλήμης Ἀλεξ. IV 1224 Ἀλεξ. IV 1224. Δίκη καταλήψεται ψευδῶν τέκτωνας Στεφ. VI 61. (5) Ἐν τῷ σοφῶν Μοῦνον λέγεσθαι οὐκ ἐθέλει καὶ ἐθέλει Ζηνὸς ὄνομα Κλήμης Ἀλεξ. (6) Σὺν νόμῳ λέγοντος ξονῶ... Mullach ἀποσπ. 19 (7) Ἐν τῷ σοφῶν ἐπεστάσθαι Γνώμην κλπ. (8) Ἁρμονία ἀφανῆς φανερῆς κρείσσων. [ἀπόσπ. 96 40] [9] Ἰπποκράτ. περὶ διαίτ. Α, 11 ἀπόσπ. 96.

μάχα· ἡμῖν δεινὰ δοκεῖ, τῷ θεῷ οὐδὲ ταῦτα δεινά·
ὡς τῷ Θεῷ καλὰ πάντα καὶ δίκαια, ἄνθρωποι δὲ ἅ-
μῃν δίκαια ὑπειλήφασιν, ἅ δὲ ἄδικα. (1)

Ὁ Ὅμηρος, ὁ ὁποῖος εὐχεται νὰ χαθῆ ὁ πόλε-
μος «ὡς ὄλοιτο ἔρις τε μάχη τε» ἀπὸ προσώπου τῆς
γῆς δὲν ἔχει δίκαιον. (2) Διότι ὁ πόλεμος εἶνε ἡ
αἰτία τῆς γενέσεως, τῆς προόδου. «πατὴρ πάντων
πόλεμος» Ἄρα οὗτος εἶνε τὸ μέγιστον ἀγαθόν. Μὴ
ὄντος πολέμου, θὰ ἐσήμαινε τοῦτο τὸν θάνατον τοῦ
ἀείζωου πυρὸς, τὴν ἐκλειψιν ἀντιθέσεως, ἐξ ἧς ἡ
παραγωγή καὶ ἡ ἄρμονία. «Τὸ ἀντίξουν συμφέρον
καὶ ἐκ τῶν διαφερόντων καλλίστη ἄρμονία παράγε-
ται καὶ πάντα κατ' ἔριν γίνονται. (3) «Τὰ πλεῖστον
διάφορα, μάλιστα συμφέρει. καὶ τὰ ἐλάχιστον διάφο-
ρα ἥκιστα συμφέρει.» (4)

Τὸ πῦρ, ὡς εἶπομεν, εἶνε ἡ οὐσία καὶ ἡ αἰτία
ἅμα τοῦ παντός, ἡ ὕλη καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ. Ἐπει-
δὴ δὲ τὸ πῦρ εἶνε ἀείζωον καὶ αἰώνιον, ἔπεται
ὅτι καὶ ἡ οὐσία τ. ε. ἡ ὕλη καὶ ἡ αἰτία τ. ε. ὁ
Λόγος, τὸ ὄργανον τῆς μεταβολῆς εἶνε αἰώνια. Αἰ-
ώνιος ἄρα καὶ ὁ κόσμος οὗτος μεθ' ὅλης τῆς ἐν
αὐτῷ περιεχομένης ὄρατῆς καὶ ἀοράτου φύσεως, μεθ'
ὅλης τῆς ἐν αὐτῷ παρουσιαζομένης ποικιλίας τῶν
εἰδῶν, τάξεως, ἄρμονίας καὶ λογικότητος. Χεῖρ ἀνθρώ-
που ἢ Θεὸς δὲν ἐδημιούργησεν αὐτὸν, «ἀλλ' ἦν καὶ
ἔσται ἀεὶ ὁ αὐτὸς, πῦρ ἀείζωον, σθεννύμενον μέτρα
καὶ ἀπτόμενον μέτρα εἰς πῦρ». (5) Ἡ κάτω καὶ ἄνω
ὁδὸς, ἡ χρησμονὴ καὶ ὁ κόρος, ἡ ἔρις καὶ ἡ ὁ-
μολογία, ὁ πόλεμος καὶ ἡ Εἰρήνη, ἡ ἄψις καὶ ἡ

(1) Mullach ἀπόσπ. 37 (2) Ἰλιάδος 2 στιχ. 107 (3) Mullach ἀπόσπ. 37
(4) Mullach ἀπόσπ. [5] Κλημ. Ἀλέξ. Στερώμ. VI

σβέσις τοῦ πυρός κατ' ἀναλογίαν, ἐν ἐνὶ λόγῳ ὁ Λόγος ὑπῆρχον, ὑπάρχουσι καὶ θὰ ὑπάρχωσιν αἰωνίως· καὶ διὰ τοῦτο οὔτε ἐκπύρωσις τελεία οὔτε ἀπόσβεσις δύναται νὰ γείνη, δι' οὓς ἀνωτέρω ἐξεθήκαμεν λόγου. Καὶ ἔρχεται μὲν καιρός, καθ' ὃν ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ σύμπαντος διέρχονται διὰ τοῦ πυρός, ἀλλὰ καθὼς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τοὺς φυσικοὺς ἐν ὀρισμένῳ χρονικῷ διαστήματι ἀνανεοῦται χωρὶς νὰ παύσῃ ὑφιστάμενον, διότι τὰ ἀπολλύμενα στοιχεῖα ἀναπληροῦνται ὑπὸ ἄλλων νέων λαμβανομένων, οὕτω καὶ τὸ σύμπαν καθ' Ἡράκλειτον ἐν ὀρισμένῳ διαστήματι χρόνῳ (18, 000 ἐτῶν) διέρχεται διὰ τοῦ πυρός (1) ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ βαθμιαία τοῦ παντός ἐκπύρωσις συνοδεύεται καὶ ὑπὸ ἀναλόγου αὐτῆ διακοσμήσεως τοῦ αἰζώου πυρός διὰ τοῦτο ὁ κόσμος ἐν συνόλῳ ἐκπυροῦται μὲν, ἀλλὰ διαμένει κατ' οὐσίαν ὁ αὐτός, ἀμετάβλητος ἐν τοῖς ὑφισταμένοις στοιχείοις καὶ τῇ βασιλευούσῃ τάξει. Ἀναγκαζόμεθα δὲ νὰ τονίσωμεν τοῦτο, διότι ὑπάρχουσι πολλοὶ ὑποστηρίζοντες ὅτι ὁ Ἡράκλειτος παραδέχεται τὴν ἀπόλυτον τῶν στοιχείων εἰς τὸ πῦρ ἐπαναγωγὴν, ὅπερ καθ' ἡμᾶς οὔτε ἐκ τῆς ὅλης διδασκαλίας τοῦ φιλοσόφου, οὔτε ἐκ τῶν χωρίων εἰς ἃ οὔτοι περαπέμπουσιν δύνανται νὰ ἐξαχθῇ. Καὶ πρῶτον πῶς συμβιβάζεται ἡ ἀξίωσις αὕτη πρὸς τὰ τοῦ Ἡρακλείτου ὅτι ὁ κόσμος αἰωνίως θὰ μένῃ ὁ αὐτός «ἦν καὶ ἔσται πῦρ αἰζῶον σδεννύμενον μέτρα καὶ ἀπτόμενον μέτρα εἰς πῦρ» ; (2) Μὴ παυομένης δὲ τῆς κατὰ μέτρα ἄψεως καὶ σδέσεως τοῦ πυρός,

(1) Διογ. Λαέρτ. Πλουτ. περὶ τῶν ἄρσσκ. Β 12. (2) Κλήμη; Ἀλέξ. Στρωμ. VI Mullach ἀπόσκ. 27.

πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ τελεία ἐκπύρωσις, νὰ διακοπῇ ἢ γένεσις καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ ἀπόλυτος εἰρήνη δι' ἔλλειψιν ἀντιθέσεως ἐν τοῖς στοιχείοις, ὅπερ ταυτὸν τῇ καταστροφῇ τοῦ κόσμου ; Πῶς δύναται νὰ συμβιβασθῇ ἡ γνώμη αὕτη πρὸς τὰ τοῦ Ἡρακλείτου «Θάλασσα διαχέεται καὶ μετρέεται εἰς τὸν αὐτὸν λόγον, ὅκοιτος πρόσθεν ἦν ἢ γενέσθαι γῆν» (1); Ὁ Ἡράκλειτος ἐνταῦθα καθαρῶς λέγει ὅτι ἡ θάλασσα διατηρεῖ τὸ ἴδιον μέτρον, δηλαδή τὴν ἰδίαν πρῶτητα τοῦ ὕδατος, ὡς λαμβάνουσα τοσοῦτον ὕδωρ, ὅσον αὕτη ἀπώλεσε διὰ τῆς μετατροπῆς αὐτοῦ εἰς γῆν.

Ἄλλαχοῦ ὁ Ἡράκλειτος λέγει ὅτι «πυρὸς τροπαὶ πρῶτον θάλασσα, θάλασσα δέ, τὸ μὲν ἥμισυ γῆ, τὸ δὲ ἥμισυ πρηστήρ (2) Ἄν λοιπὸν τὸ πῦρ σθεννύμενον γίνεται σύγχρονος καὶ ἀνάλογος πρὸς τὸ ἀποσβεσθὲν τοῦτο πῦρ μετατροπῇ καὶ ἐπαναγωγῇ τῶν ἄλλων στοιχείων εἰς τὸ πῦρ, δῆλον ὅτι δὲν δύναται νὰ γείνη οὔτε ἀπόλυτος αὐτῶν ἐκπύρωσις, οὔτε τοῦ πυρὸς τελεία ἀπόσβεσις. Ὅτι περὶ τῶν μερῶν δύναται νὰ λεχθῇ, τοῦτο ἀληθεύει καὶ ἐπὶ τοῦ ὅλου. Ἄν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν ἀποτελεῖται τὸ ὅλον, ὁ δὲ νόμος τῆς χρησιμονῆς καὶ τοῦ κόρου ἐφαρμόζεται ἐφ' ἑκάστου τῶν μερῶν τοῦ ὅλου, ἔπεται ὅτι ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ τοῦ ὅλου, τοῦ ἐκ τῶν μερῶν τούτων συνισταμένου. Συνεχῆς γένεσις καὶ ἀνάλογος αὐτῇ φθορᾶ εἰς τὰ μέρη, συνεχῆς ἄρα γένεσις καὶ φθορὰ καὶ εἰς τὸ ὅλον.

Δεύτερον, ὁ Ἡράκλειτος κατὰ Διογένην τὸν Λαέρτιον παραδέχεται «πεπεραῖσθαι τὸ πᾶν καὶ ἓνα εἶναι

(1) Mullach ἀπόσκ. 28 Κλήμης Ἀλέξανδ. ν. 157 161. (2) αὐτόθι Mullach ἀπόσκ. 29.

τὸν κόσμον.» (1) Ἄν ὑποθέσωμεν λοιπὸν ὅτι ὅλα τὰ στοιχεῖα, ὡς ἀξιούσιν οὗτοι, μετατρέπονται εἰς τὸ πρῶτόγονον πῦρ μετὰ ὠρισμένην πάροδον χρόνου, ὁ πεπερασμένος κόσμος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ αὐτό, διότι τὸ πῦρ ὡς ἀραιότερον τῶν ἄλλων στοιχείων θὰ ἀπῆτει περισσότερον χῶρον τοῦ νῦν ὑπὸ τοῦ πεπερασμένου παντός κατειλημμένου, ὅπως περιλάβῃ τὸ ἐκ τῆς καθολικῆς ἐκπυρώσεως πλεονάζον στοιχεῖον. Ἄσυστατος ἄρα λογικῶς ἢ γνώμη τῶν ἀξιούντων ὅτι ὁ Ἡράκλειτος διδάσκει περὶ ὀλικῆς ποτὲ τοῦ παντός ἐκπυρώσεως καὶ καταστροφῆς τοῦ κόσμου.

Ὁ Ritter ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ, λέγει ὅτι Σλειτερμάχερος, ἀμφιβάλλει ὅτι ὁ Ἡράκλειτος διδάσκει περὶ μετατροπῆς τῶν πάντων εἰς ἀπόλυτον πῦρ (*in ignem univērsa absolutum iri quin ipse Heraclitus, docnerit, dubitat*) Ὁ ἴδιος δὲ ἐχόμενος τῆς ἐναντίας γνώμης προσπαθεῖ νὰ ἀνασκευάσῃ αὐτὸν ἐπικαλούμενος :

α) Μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους λέγοντος «ἀδύνατον καὶ ἢ πεπερασμένον ἢ εἶναι ἢ γενέσθαι ἐν τι τούτων, ὡσπερ φησὶν Ἡράκλειτος γίνεσθαι πάντα πῦρ.» (2) Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τοῦ Ἀριστοτέλους δὲν κρίνεται ὁ Ἡράκλειτος ὡς παραδεχόμενος μεταβολὴν τῶν πάντων εἰς ἀπόλυτον πῦρ, ἀλλ' ἢ ὑποκειμένη αὐτοῦ ἀρχὴ ὅτι ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου στοιχείου παράγονται τὰ πάντα καὶ εἰς αὐτὸ πάλιν ἐπιστρέφουσι, νομίζεται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἀδύνατος, ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ Ἀριστοτέλης δὲν παραδέχεται ὡς ἀξιῶν ὁ Ἡράκλειτος ὅτι τὸ πῦρ εἶναι τὸ μόνον συστατικὸν στοιχεῖον τοῦ κόσμου, ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ

(1) Διογ. Λαέρτ. (2) Φυσικὰ VII 5. Ἄριστ.

μόνον είναι δυνατόν νὰ παραχθῶσι ὅλα τὰ ἄλλα στοι-
χειὰ διὰ τῆς μεταβολῆς καὶ ὅτι ταῦτα πάλιν μετα-
τρέπονται εἰς πῦρ. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὑπε-
νεφαίνεται διδασκαλία περὶ τελείας τοῦ παντὸς ἐκπυρώ-
σεως ὁ Σταγειρίτης δὲν θὰ παρέλιπε νὰ καταδείξῃ τὴν
ἀντίφασιν τοῦ φιλοσόφου πρὸς τὴν ὅλην αὐτοῦ διδα-
σκαλίαν.

β) Τὴν μαρτυρίαν τοῦ Διογένους τοῦ Λαερτίου,
ἱστοροῦντος ὅτι ὁ Ἡράκλειτος διδάσκει «γεννᾶσθαι τὸν
κόσμον ἐκ τοῦ πυρὸς καὶ πάλιν ἐκπυροῦσθαι κατὰ
τινάς περιόδους ἐναλλάξ τὸν σύμπαντα αἰῶνα». (1)

Καὶ ἡ παραπομπὴ αὕτη οὐδὲν λέγει διότι κατ'
αὐτὴν τὸ πῦρ, ἐξ οὗ ἀποτελεῖται ἡ ὅλη κοσμικὴ ὕλη
ἐν ὀρισμένη χρονικῇ περιόδῳ γεννᾶται, τ. ε. διακοσμεῖ-
ται καὶ ἐκπυροῦται ἐν τῇ ὁλότητι, καὶ ἡ δι' ὅλων τῶν
στοιχείων διέλευσις τοῦ πυρὸς καὶ καθ' ὀρισμένην πε-
ρίοδον χρόνου ἀνανέωσις τῆς κοσμικῆς ὕλης θὰ ἐξα-
κολουθῇ αἰωνίως

γ) Τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰππολύτου «πάντα τὸ πῦρ
ἐπελθὸν κρινεῖ καὶ καταλήφεται». (2) Καὶ ἡ ἔννοια
τοῦ χωρίου τούτου εἶναι εὐνόητος. Κατὰ τὴν διδασκα-
λίαν τοῦ Ἡρακλείτου τὸ πῦρ ἐν τῇ διακοσμήσει ἀκο-
λουθεῖ τὴν πρὸς τὰ κάτω ὁδὸν ὅπερ ὁ φιλόσοφος ἐκ-
φράζει διὰ τῆς προτάσεως «τὸ πῦρ ἐπελθὸν». Τὸ πῦρ
δηλαδὴ διὰ τῆς πρὸς τὰ κάτω πορείας αὐτοῦ διακο-
σμηθὲν «κρινεῖ τὰ πάντα,» τ. ε. θὰ χωρίσῃ τὰ πάντα
ὅπερ ἀναπτυσσόμενον, δηλοῖ ὅτι τὸ πῦρ ἐπερχόμενον
ἐν τῇ διακομῇ αὐτοῦ θὰ μεταβάλλῃ τὰ ἄλλα στοι-
χειὰ εἰς πῦρ, τὴν δὲ θέσιν αὐτῶν θὰ καταλάβῃ τὸ ἐπε-
λθὸν ἤδη καὶ διακοσμηθὲν πῦρ (καταλήφεται), ἄλλαις

1) Φίλογ. Διόγ. [2] Ἰππόλυτος

λέξεσιν ὁ κόσμος θὰ ἀνανεωθῆ χωρὶς νὰ διαταραχθῆ ἢ ἐν αὐτῷ δεσπόζουσα τάξις καὶ ἄρμονία, ὁ ἐν αὐτῷ εἰσασιλεύων νόμος τῆς κατὰ μέτρα σβέσεως καὶ ἄψεως τοῦ πυρὸς, ἢ αἰωνιότης τοῦ κόσμου. Δικαίως ἄρα ὁ Σλευερμάχερος ἀμφιβάλλει ὅτι ὁ Ἡράκλειτος ἐδίδαξε ποτὲ τὴν εἰς ἀπόλυτον πῦρ μετατροπὴν τοῦ παντὸς ἀφοῦ τὰ χωρία ἐφ' ὧν ὁ Ritter ἀγωνίζεται νὰ στηρίξῃ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην οὐδὲν διδάσκουσιν ἀντικείμενον πρὸς τὴν ὀλίγην διδασκαλίαν τοῦ φιλοσόφου.

Τοιαύτη καθ' ἡμᾶς ἢ περὶ κόσμου διδασκαλία τοῦ φιλοσόφου Ἡρακλείτου πῦρ αἰζωνον, αὐτοδημιουργούμενον αἰωνίως καὶ ἀλληλοδιαδόχως μεταβαλλόμενον εἰς ὅλα τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ ἕκαστα ὄντα δυνάμει ἀναγκαίου, ἐσωτερικοῦ καὶ λογικῶς ἐνεργοῦντος νόμου, ὃν ὁ φιλόσοφος, ὡς εἵπομεν ἤδη, ἀπεκάλεσε λόγον. Ὡστε οὐδόλως ἀπομακρυνόμεθα τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἢ μᾶλλον καὶ ἐκφράζομεν δλόκληρον τὸ πνεῦμα αὐτῆς ἂν ἀποφανθῶμεν ὅτι τὸ πῦρ παρ' Ἡρακλείτου εἶνε τὸ πᾶν καὶ ὁ Θεὸς ἅμα τοῦ παντός.

Ο ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Ὁ ἄνθρωπος συνίσταται ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος. Καὶ τὸ μὲν σῶμα κατ' οὐδὲν διαφέρει τῆς ἀδρανοῦς ὕλης. Εἶνε τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ στερεόν, ἀναίσθητον, νεκρόν, «κρέας δὲ πᾶν νεκρόν καὶ νεκροῦ μέρος» (1) λέγει ὁ Ἡράκλειτος. Τὸ ἐμψυχοῦν δὲ καὶ ζωογονοῦν τὸ σῶμα εἶνε τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ θερμόν, (2) ὅπερ διὰ τῆς μεταβολῆς εἰς ἦν ὑπόκειται, καθυπα-

(1) Μυτ. ἀπόσπ. 53 (2) αὐτ. ἀπόσπ. 71